

MARJA VISSCHER

Het stadspaleis aan het Spaarne

HISTORISCHE ROMAN

Marja Visscher

Het stadspaleis aan het Spaarne

Z&K

Uitgeverij Zomer & Keuning

Hoofdstuk 1

Met een stevige slag van de deurklopper meldt Pieter Kops Goedschalks, een van mijn voogden, onze aankomst op de stoep van het notarishuis. Het grote bord met de sierlijke letters laat niets te raden over wie hier kantoor houdt: NOTARIS MR. JULIUS HENDRIK FRÖICHEN. Onze aankomst is niet ongezien gepasseerd. Met maar liefst drie rijtuigen reden we vanaf ons ouderlijk huis aan de Nieuwe Gracht in Haarlem naar hier. Wij zijn op ons best gekleed, want vanmorgen gaat het bij de notaris om ons, de kinderen Hodshon. Mijn broer Albertus is veertien jaar, twee jaar ouder dan ik, mijn jongere broertje Isaac is acht jaar.

Vanmorgen nog had Isaac opgemerkt: ‘Volgens mij zijn wij nu weeskinderen.’ Ik vond het wel armoedig klinken. Nu we hier zo met onze voogden in die koude wind op de stoep staan voelt dat nog eens extra armoedig.

Maar al snel gaat de deur open en worden wij door de secretaris binnengelaten in een grote hal waar in de schouw een klein vuur brandt. Pieter Kops neemt duidelijk de leiding over het groepje voogden en voogdessen van wie ik er eigenlijk maar twee ken. Tante Helena, papa’s zus en mijn lievelingstante Maria, een zus van mijn moeder.

‘Kan ik uw mantel aannemen?’

Nadat iedereen zich van zijn mantel heeft ontdaan, blijf ik

in de buurt van mijn tante Maria lopen. We nemen op verzoek van de secretaris plaats aan de ovale tafel in de deftige werkkamer van de notaris, waar de stoelen zo zwaar zijn dat ik de mijne niet eens zelf kan aanschuiven. Veel donkere velours gordijnen en geopende binnenluiken. Hier geen kale houten vloeren, maar dikke, rijk aanvoelende tapijten op de grond. Hoge lambriseringen en mooie kaarsen in rijkversierde bronzen girandoles, aan het plafond een prachtige kroonluchter met kristallen hangers en pinakels, die laag hangt maar waar we toch met gemak onderdoor kunnen kijken aan tafel omdat de rijk gestucte plafonds hoog zijn.

Vandaag zal de erfenis van papa duidelijk worden en zullen we, als we hier weer weggaan, ook officieel op papier voogden en voogdessen hebben. Wanneer de notaris de namen daarvan opleest, hoor ik voor het eerst dat Jan Jacob Bremer daarvoor helemaal uit Amsterdam is gekomen. Over de ander, Jacob Hoofman, heb ik papa weleens horen praten; hij komt ook uit Haarlem.

Uit een zwart leren map haalt de notaris zijn papieren tevoorschijn die door de behulpzame secretaris op volgorde worden gelegd. Onze familienotaris, zoals tante Maria hem noemt, kucht even. Dat doe je wanneer je de aandacht wilt en iets belangrijks hebt te melden, lijkt mij zo. Ik bekijk met belangstelling ons clubje zoals we hier vandaag bijeen zijn gekomen.

‘Ik wil, om de goede volgorde in acht te nemen, maar beginnen op deze morgen van de 18de mei 1780 met de officiële benoeming van het voogdijschap over de drie minderjarige kinderen Hodshon, te weten Albertus, Cornelia Catharina en Isaac.’

Er volgt een lange tekst die niet bepaald mijn interesse heeft: alle namen worden opnieuw genoemd en iedereen moet hiervoor een handtekening zetten, behalve wij omdat we, volgens de notaris, nog minderjarig zijn.

‘Wilt u hier tekenen?’

De inktpot en de ganzenveer gaan op een zilveren presenteerblaadje via de secretaris van hand tot hand. Bij elk van de voogden buigt hij zich even en wijst aan waar er getekend moet worden. Als ik het goed heb begrepen zullen de tantes toezicht houden op het huishouden en zich bemoeien met onze opvoeding. Ik kijk dankbaar naar tante Maria, als er iemand is die zich met mij mag bemoeien dan is zij het wel. Even kruisen onze blikken elkaar en voel ik een licht kneepje van tantes hand in mijn arm. Tante en ik begrijpen elkaar. Het voorjaarszonnetje schijnt nu volop en bereikt een deel van de tafel waaraan wij zitten. Het liefst zou ik nu buiten lopen, lekker de zon op mijn huid en de wind door mijn haren. Wanneer ik me rek kan ik door het hoge raam naar de straat kijken.

De drie mannelijke voogden tekenen voor het beheer van de nalatenschap. Mijn broers zitten er al even statig bij als de rest van het gezelschap. Ik word een beetje ongedurig van al dat geklets, waardoor ik maar moeilijk stil kan zitten. Van mij mag deze bijeenkomst snel achter de rug zijn, want tante Maria heeft mij beloofd dat ik een aantal dagen bij haar mag komen logeren en heel eerlijk: ik kan niet wachten.

De meneer uit Amsterdam is een zwager van tante Helena en Jacob Hoofman is een vriend van papa die hij kende van de Doopsgezinde Gemeente, hoor ik nu. Nadat de handtekeningen zijn gezet en de laatste akten aan de secretaris zijn

overgedragen, droogt deze de inkt met het vloeikussen. Ik rek mijn nek om te kijken of dit geen vlekken geeft. Maar voor ik mocht denken dat we er al zijn, neemt de notaris meester Fröichen opnieuw het woord.

‘Dan gaan we nu over op de nalatenschap van Albertus Hodshon weduwnaar van Catharina Cornelia van der Graas, thans ongehuwd, die verklaarde bij uiterste wil over zijn nalatenschap te willen beschikken en deze uiterste wil aan mij, notaris meester J.H. Fröichen, heeft opgegeven als volgt...’

Met een uitgestreken gezicht, het brilletje halverwege zijn neus, leest hij voor uit papa’s testament. Wanneer hij met zijn hoofd beweegt, stuift het poeder van zijn pruik als een wolkje in de zon die hem nu helemaal beschijnt. Door de lichtval van het raam danst het op een streep zonlicht zonder neer te dalen.

Mijn ogen dwalen af naar de schilderijen aan de muur. De man met de witte plooi kraag lijkt op de notaris, dat zal zijn vader dus wel zijn. In de andere lijst een gravure van het ontstaan van Haarlem. Ik draai mijn hoofd een beetje zodat ik ook de letters kan lezen die op de kop staan. Als ik de naam van mijn broer Albertus hoor, kijk ik lachend zijn kant uit. Hij heeft een hoofd als een boei nu blijkt dat papa aan hem heeft gedacht in zijn nalatenschap. Natuurlijk heeft hij aan hem gedacht, in de familie is hij na papa nu Albert IV, die kun je in dit rijtje dus onmogelijk overslaan. Nu de notaris maar blijft voorlezen uit papa’s eindeloze testament, zonder pauze, tik ik op tantes arm.

‘Ik snap er allemaal niets van,’ fluister ik, blij dat ze zo dicht bij mij zit. ‘En ik denk Albertus en Isaac ook niet echt.’

Tante onderbreekt vriendelijk de voordracht van de no-

taris en neemt alle tijd om het ons uit te leggen. Ik moet stiekem lachen omdat de notaris diep zucht bij dit voor hem hinderlijke oponthoud tijdens zijn serieuze voorlezing. Tante slaat er geen acht op.

‘Je vader laat de buitenplaats Spaar en Hoven aan Albertus na. Isaac krijgt later het pand aan de Nieuw Gracht waar jullie nu wonen.’

‘Hè, en waar moet ik dan heen?’ Ik kijk haar met grote ogen aan en zie dat ook Isaac niet helemaal begrijpt hoe het zit.

‘Laat mij even uitpraten Keetje. Isaac erft ook de huizen die erachter liggen in de Ridderstraat, maar pas als hij de volwassen leeftijd heeft bereikt komt het in zijn bezit.’

Tante legt uit dat de jongens de mannelijke lijn in de familie vormen en dat daarom aan hen het vastgoed wordt vermaakt.

‘Zullen we nu het woord weer even aan de notaris geven?’ Tante zegt het met haar liefste stem zodat de notaris onmogelijk kwaad kan zijn om deze heldere onderbreking. Ze legt haar vinger op haar mond als ik nog iets wil vragen.

Ik ben nieuwsgierig wat er dan nog voor mij overblijft als de jongens de huizen krijgen. Het dienstmeisje van de notaris schenkt opnieuw koffie in en wij, de kinderen, krijgen thee. Ik draai ongedurig op mijn stoel, maar dan is opnieuw het woord aan de notaris. Ik hoor de naam van mijn oudste zus Johanna. Zij kan er vandaag niet bij zijn omdat ze hoogzwanger is van haar eerste baby. Voor een ieder van ons heeft papa een bedrag van 775.000 gulden nagelaten, naast het miljoen waar wij, volgens tante, de komende jaren van kunnen rentenieren. Tante onderbreekt de notaris opnieuw.

‘Later krijgen jullie dit bedrag uitbetaald, verdeeld over de kinderen, nadat de laatste het huis uit is of Isaac de volwassen leeftijd heeft bereikt.’

Ik ben wel wat teleurgesteld. Het krijgen van huizen is toch wel even stoerder dan al dat geld. Daarna wordt mijn naam telkens opnieuw met geld in verband gebracht. Pas als ook de nalatenschap van mijn moeder door hem wordt benoemd, die nu papa is gestorven ook vrijkomt, krijg ik er schik in. Mama laat mij een collectie parels, juwelen, gouden en zilverwerk na.

‘Ik krijg er tranen van in mijn ogen,’ zeg ik blij. ‘Wat een heerlijke gedachte dat ik binnenkort de sieraden van mama zal dragen.’ Het voelt alsof ik de hoofdprijs krijg uitgereikt. Het maakt mij op slag zo dankbaar dat mama nog zo aan mij heeft gedacht. Het geld klinkt dan wel als heel veel, maar op mijn leeftijd heb ik daar niets aan. Ik denk aan de mooie kleren in mijn kast waar de juwelen prachtig bij zullen staan. Wat zal Sophie, mama’s kleedster die in dienst is gebleven, dat leuk vinden. Wanneer ik op visite ga, of zoals vanmorgen, zorgt zij nu voor mij zodat ik er piekfijn uitzie.

Later, na die eindeloos lijkende ochtend, nemen tante en ik een rijtuig terug. We gaan immers samen naar haar huis omdat ik voorlopig bij haar blijf logeren. Tante legt mij alles nog eens haarfijn uit.

Als ik een beetje narrig ben over het geld dat ik heb geerfd legt ze uit: ‘Wees nou maar dankbaar, want met geld is straks alles in je leven te koop waar je ooit van droomt. Daarnaast krijg je later ook nog eens 50.000 gulden. Dat is een compensatiebedrag vanwege de huizen die de jongens hebben gekregen.’

Ik knik, maar zelf kan ik alleen maar aan de sieraden van mama denken.

‘Ik ben er zo trots op tante dat ik straks de sieraden van mijn lieve moeder kan dragen. Ze voelt plotseling weer heel dichtbij, daarom moest ik zo-even bijna huilen. Ik mis haar zo verschrikkelijk!’

‘Ach kindje toch!’ Tante slaat een arm om mij heen, dat voelt heel fijn. Eigenlijk is er na de dood van mama en papa niemand meer die nog een arm om mij heen slaat of mij knuffelt. Misschien zit daar mijn verdriet van de laatste tijd wel. Toch ben ik nu wonderbaarlijk vrolijk en het is lang geleden dat ik me zo heb gevoeld. Maar dat zit echt in de onverwachte logeerpartij.

‘Je ouders hebben goed voor jullie gezorgd,’ merkt tante tevreden op als we gearmd haar huis aan het Spaarne binnen wandelen. ‘Door deze erfenis kun je later een heerlijk leven leiden, maar er vooral ook een deftige levensstijl op nahouden, Keetje,’ vertrouwt ze mij toe. ‘Je kunt blijven doorleven zoals je dat van huis uit gewend bent. Er komt een tijd, dan heet je geen Keetje meer, maar dan noemen ze je met veel respect jonkvrouw Cornelia Catharina Hodshon. Dan kun je er, net als ik heb gedaan, een mooi huis van laten bouwen. Een huis onder architectuur, helemaal naar eigen inzicht en met net zoveel vertrekken als jij maar wilt.’

Ik volg de tevreden en gastvrije armzwaai van tante en zie opnieuw de schoonheid van haar eigen prachtige stadspaleis aan het Spaarne. Eigenlijk is het mij nooit zo opgevalen, maar nu ze er zo over spreekt, let ik erop. De mooie, rijk bewerkte plafonds, de marmeren vloeren, lange gangen met enorme planten in weelderig versierde bakken en wit

gestucte muren met bewerkte lambriseringen. Boven de deuren stoeiende putti, van die iets te mollige naakte engeltjes. De vele kamers ook op de bovenverdiepingen en bovendien het personeel dat alles in het werk stelt om het tante naar de zin te maken. Overal hangen mooie kroonluchters en voor elke kamer is er een speciale kleur verf gebruikt voor de inrichting. Zo zijn er de blauwe en de rode kamer met beeldige houtsnijwerken rondom de haardpartijen. Tante heeft ook een ontvangstzaal met prachtige mahoniehouten speeltafels en met rood fluweel beklede stoelen, waar ze bijna elke week wel een gezelschap ontvangt. 's Avonds wordt er gedanst tijdens heerlijke gastvrije soirees. Ook worden er wel concerten gegeven op het klavecimbel dat er uitnodigend staat opgesteld. Een enkele keer, toen ik nog maar een paar lessen had gehad, mocht ik het instrument bespelen. De klanken die door de geweldige akoestiek bijna door de ruimte zweefden en mij het gevoel gaven dat ik voor een grote zaal vol publiek speelde, vergeet ik nooit meer. Dan is er ook nog de heerlijke tuin achter het huis, die als een park door haar tuinmannen met witte schelpenpaden is aangelegd. In huis hangen in sommige van die zalen veel schilderijen. Maar omdat tante weliswaar niet direct, zoals ze zelf zegt, een liefhebber is van kunst, maar meer een verzamelaar, leer ik van haar dat je veel op zo'n mooi schilderij kunt verdienen.

'Je koopt het werk van een bekende kunstenaar zo gunstig mogelijk in en later verkoop je het op een veiling voor zoveel meer dan je ervoor hebt betaald bij aanschaf. Snap je?'

Ze legt het me 's avonds wel tien keer uit omdat ik veel vragen stel.

'Knoop dat maar in je oren voor later, Keetje!'

Volgens de notaris mogen wij als kinderen in het ouderlijk huis aan de Nieuwe Gracht blijven wonen. Het is bijna net zo mooi als het huis van tante, maar anders, meer gericht op ons kinderen. Ook mogen we gebruik blijven maken van het personeel, voor het uitbetalen van de lonen wordt uit de erfenis geld beschikbaar gesteld. Het ouderlijk huis beschikt verder nog over de buitenplaats, een koets met paarden, een zeiljacht en een tentschuit die in onverdeeld bezit blijft tot het laatste kind, en wie dat is zal de toekomst uitwijzen, de deur uit is.

‘Je vader heeft het kapitaal uit de nalatenschap apart laten zetten, zodat jullie van de rente kunnen blijven leven zoals je dat nu gewend bent,’ legt tante mij nog uit als ik al in bed lig.

‘Gaat u nu voor ons zorgen, tante?’ informeer ik hoopvol omdat het mij wel wat zou lijken en dit het verlies van mama en papa enigszins zou verzachten. Maar helaas zijn er andere voorzieningen getroffen.

‘Je vader heeft mij en tante Helena tot voogdessen benoemd, de heren zoals die vanmorgen bij de notaris aanwezig waren, als jullie voogden. Wij hebben met elkaar gemeend dat de heer Daniël Delprat en zijn vrouw Marie Anne Humbert de beste keuze zijn om voor jullie opvoeding verantwoordelijk te worden gesteld. Zij zullen als gouverneur en gouvernante dagelijks voor jullie zorgen en jullie begeleiden tijdens de studie. Luister goed naar hen, Keetje. Zij hebben het beste met jullie voor tot je volwassen bent en je je eigen weg kunt gaan. Ook zij worden betaald uit de nalatenschap. Tot jullie volwassen zijn zullen wij als voogden en voogdessen deze nalatenschap beheren en erop toezien dat het met jullie alle drie, ondanks het verlies van je dierbare ouders,

goed komt. Het echtpaar Delprat moet uit Berlijn naar hier komen en tot die tijd logeer je bij mij. Nou wat zeg je ervan, lieverd? Gezellig of niet?’ Ik krijg drie dikke kussen, maar als ik zeg dat ik nog even wil praten, blijft ze toch nog gezellig bij mij op het randje van mijn bed zitten.

Al die goede raad van vandaag heb ik als het ware opgezogen, wetende dat ze er altijd voor mij zal zijn. Tante ziet veel, zo niet alles en is bij voorkeur over alles altijd heel positief. Juist dat is zo fijn aan haar. Haar openheid maakt mij blij na al het verdriet van de sterfgevallen in onze familie. Er werd maar weinig met mij over gesproken omdat men mij daar te jong voor vond.

Nu ik de kans krijg vraag ik: ‘Kunt u mij vertellen wat nu precies dood betekent en waarom worden sommige mensen niet oud?’ Tante vindt die vraag niet raar en tot mijn verbazing wordt het geen verdrietig verhaal zoals ik verwachtte. ‘Omdat ik nog klein was en heel verdrietig door mama’s dood,’ ga ik verder, ‘begreep ik niet waarom ze weg was gegaan zonder mij. Ik zou zo graag geloven in iets moois.’

‘Doodgaan is niet altijd zo verdrietig als het lijkt, kindje. Ja, als je ziek bent of pijn hebt, dan is de dood vaak een verlossing. Als iemand je is voorgegaan van wie je heel veel hebt gehouden, dan is het toch een heerlijke gedachte en een grote vreugde te weten dat je later weer samen zult komen.’

‘Ik weer bij mama?’

‘Jazeker. Niet nu al, want je hebt nog een mooie weg voor je, maar later als je er ook aan toe bent. Is dat niet mooi?’

Ik kijk haar lang en sprakeloos aan. Ik denk aan al die tranen die ik toen heb gehuild en soms nog weleens.

‘Kijk, het zit zo Keetje, ik zal je een voorbeeld geven, wan-

neer ik doodga dan wacht oom Matthijs mij op en gaan we weer als vanouds samen verder.’

‘Hier in dit huis?’ Ik kan mij er geen voorstelling van maken. ‘Kan ik dan nog steeds hier bij u logeren?’

Tante schatert het uit. Ik kijk haar verwonderd aan, zoiets moois en vrolijks heb ik nog nooit gehoord. Dat je ook nog iets moois over de dood kunt vertellen is echt nieuw voor mij.

Als tante later op de avond de kaars in de blaker naast mijn bed heeft uitgeblazen, droom ik van haar en oom Matthijs die als een prins te paard tante Maria kust en met haar weggaloppeert. Het geeft mij een heerlijk gevoel en kriebels in mijn buik.

De volgende ochtend is de wind gaan liggen. Een heerlijk zonnetje straalt aan een helderblauwe lucht. We ontbijten samen in de serre van de weelderige voorjaartuin. In de tuin aan het Spaarne wijst tante naar de hemel.

‘Daar ergens op zijn wolkje wacht oom Matthijs op mij tot het ook mijn tijd is. Nee, o nee, kijk maar niet zo,’ roept ze met een blik op mijn blijkbaar verschrikte gezicht. ‘Niet te snel hoor, hij moet nog even wachten, want ik heb hier nog wel het een en ander te doen. Maar als alles hier op aarde is gebeurd, dan laat ik me opnieuw met veel plezier door hem verleiden en wakker kussen. De liefde is zo mooi Keetje, daar heb je nu nog geen weet van. Maar je bent nog jong, dat staat je vast allemaal nog te wachten.’

Ik knik, want dat is wat ik juist herken uit de sprookjes die papa mij altijd vertelde. Prinsen die hun prinsessen liefdevol wakker kussen.

‘Aan oom Matthijs,’ vertelt ze, ‘heb ik veel te danken. Hij heeft goed voor mij gezorgd. Na zijn dood heb ik van de erfe-

nis dit prachtige huis aan het Spaarne kunnen betrekken. Hij heeft mij veel geld nagelaten om al die mooie schilderijen te kunnen kopen. Ja, kijk er maar goed naar, want wij hebben samen geen kinderen, dus wanneer ik terugga naar Matthijs, dan is dit alles voor een gedeelte voor jou. Dan moet jij ook leren om al deze kunst die er nu hangt te verkopen. Let op hè, wel tegen een goede prijs. Je bent nu twaalf jaar en er wellicht nog een beetje te jong voor, maar ik ga uiteindelijk ook nog niet dood. Ik kan je daar de komende jaren nog veel over leren. Ik zal je begeleiden en voorbereiden.’

Het zijn mooie woorden, ik verheug mij erop om er samen met tante op uit te trekken.

WAAROM LIET DE EIGENARESSE VAN DIT WEELDERIGE PAND ZO WEINIG SPOREN NA?

Haarlem, 1780. Keetje Hodshon is nog geen twaalf als ze het grootste deel van haar familie al heeft verloren. Ze erft een vermogen. Haar voogden stellen een echtpaar aan dat voor veel geld uit de erfenis Keetje en haar broers opvoedt. Keetje raakt bevriend met een van hun dochters, Manon, en vindt troost bij haar. Ze droomt ervan om een stadspaleis te bouwen. Zodra ze vol-wassen is geworden, zet ze haar plan in werking. Via brieven blijft ze in contact met Manon, waardoor ze een hechte band ontwikkelen. Manon wordt echter geplaagd door stemmingswisselingen en ook Keetje weet zich met haar gevoelens geen raad. In haar weelderige huis zal ze haar eigen, eenzame weg naar volwassenheid moeten vinden.

Auteur Marja Visscher raakte gefascineerd door Keetje Hodshon omdat er ondanks haar vermogen en het imposante stadspaleis bijna niets over haar bekend is. Op levendige wijze haalt zij in deze historische roman de markante dame uit de schaduw van haar tijd.

NUR 342

9 789020 549515